

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 6 października 2025 r.

Pozycja 279

POSTANOWIENIE

z dnia 11 lutego 2021 r.

Sygn. akt Ts 98/20

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Leon Kieres,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej J.C. w sprawie zgodności:

art. 40, art. 41 i art. 42 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 30, ze zm.) z art. 2, art. 32, art. 45 i art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 24 czerwca 2020 r. (data nadania) J.C. (dalej: skarżący), reprezentowany przez pełnomocnika z urzędu, wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego.

Postanowieniem z 30 lipca 2018 r. (sygn. akt [...]) Sąd Okręgowy w G. nie uwzględnił wniosku skarżącego o wyłączenie sędziego od udziału w sprawie dotyczącej rozpoznania jego wniosku o udzielenie mu, jako skazanemu, warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Zarządzeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 28 lipca 2020 r. skarżący został wezwany do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez: nadesłanie odpisu lub kopii poświadczonej za zgodność z oryginałem orzeczenia wskazanego jako ostateczne oraz udokumentowanie daty jego doręczenia skarżącemu, podanie i udokumentowanie daty złożenia wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, a także poinformowanie, czy został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia.

W piśmie z 8 sierpnia 2020 r. (data nadania) pełnomocnik skarżącego ustosunkował się do powyższego wezwania. Wskazał, że skarżący przebywa obecnie w Areszcie Śledczym i w związku z tym nie było możliwe uzyskanie od niego dokumentu potwierdzającego datę doręczenia mu postanowienia wskazanego jako ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji. Trybunał ustalił z urzędu, że orzeczenie to skarżący otrzymał 8 sierpnia 2018 r.

Zdaniem skarżącego zakwestionowane przepisy – poprzez brak możliwości zaskarżenia postanowienia w przedmiocie wyłączenia sędziego – naruszają zasadę demokratycznego państwa prawa, zasadę równości wobec prawa, prawo do bezstronnego i niezależnego sądu oraz zasadę dwuinstancyjności. Jak twierdzi, „różnicowanie procedury karnej w stosunku do

cywilnej powoduje, że strona postępowania karnego jest w gorszej sytuacji niż strona postępowania cywilnego, gdyż odmawia się jej prawa do dwuinstancyjności postępowania w sprawie z wniosku o wyłączenie sędziego” (s. 3 skargi). Zaznaczył, że w postępowaniu karnym sąd rozstrzyga o jednym z podstawowych praw człowieka – o wolności. Zdaniem skarżącego rozpatrywanie sprawy tylko w jednej instancji, bez możliwości odwołania, „może skutkować znacznymi szkodami dla strony procesu, a w przypadku postępowania karnego szkody te mogą się przekładać na wyrok skazujący” (s. 4 skargi).

W przekonaniu skarżącego w niniejszej sprawie termin na wniesienie skargi konstytucyjnej wynosi trzy miesiące od dnia poinformowania pełnomocnika o wyznaczeniu go do reprezentowania skarżącego z urzędu.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Warunkiem skuteczności skargi konstytucyjnej jest spełnienie wymogów wynikających z Konstytucji oraz ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK).

2. Zdaniem skarżącego skarga konstytucyjna została wniesiona w ustawowym terminie trzech miesięcy od dnia doręczenia pełnomocnikowi z urzędu zawiadomienia o wyznaczeniu go w tej sprawie do sporządzenia skargi konstytucyjnej. Przedstawione stanowisko jest nietrafne. Zgodnie z art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK początkiem biegu terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej jest doręczenie skarżącemu ostatecznego orzeczenia w sprawie. Termin ten w przypadku jego zawieszenia jest liczony w dniach, tak jakby od początku był oznaczony w dniach, i wynosi 90 dni (art. 36 u.o.t.p.TK w związku z art. 165 § 1 ustawy z dnia 17 października 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm. w związku z art. 111 i art. 114 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. z 2020 r. poz. 1740, ze zm.).

W rozpoznawanej sprawie termin do wniesienia skargi konstytucyjnej należy zatem liczyć od dnia następnego po dacie doręczenia skarżącemu ostatecznego rozstrzygnięcia (8 sierpnia 2018 r.), czyli od 9 sierpnia 2018 r. Bieg terminu uległ zawieszeniu 13 sierpnia 2018 r. na skutek złożenia przez skarżącego wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu do sporządzenia skargi konstytucyjnej. Termin ponownie zaczął biec 21 stycznia 2020 r., tj. od pierwszego dnia po dacie zawiadomienia o wyznaczeniu pełnomocnika z urzędu (art. 44 ust. 3 pkt 1 u.o.t.p.TK). Oznacza to, że termin do złożenia skargi upłynął zatem 15 kwietnia 2020 r. Rozpatrywaną skargę nadano w urzędzie pocztowym 24 czerwca 2020 r., a więc po terminie. Okoliczność ta stanowi samodzielną przesłankę odmowy nadania skardze dalszego biegu.

Nietrafne jest również stanowisko skarżącego dotyczące liczenia terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej w związku z ustawą z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. poz. 374, ze zm.; dalej: ustawa o COVID-19). Trybunał przypomina, że termin do wniesienia skargi konstytucyjnej jest terminem materialnoprawnym (zob. m.in. postanowienia TK z: 25 czerwca 2014 r., sygn. Ts 5/14, OTK ZU nr 3/B/2014, poz. 246; 17 października 2018 r., sygn. Ts 143/17, OTK ZU B/2019, poz. 21; 20 lutego 2020 r., sygn. Ts 191/19, OTK ZU B/2020, poz. 213). Z tego względu w sprawie nie doszło do zawieszenia biegu terminu do wniesienia skargi na podstawie art. 15z ustawy o COVID-19.

W tej sytuacji – zgodnie z art. 61 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK – Trybunał odmówił nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

3. Trybunał wskazuje ponadto, że na podstawie art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej może być tylko ten przepis, który był normatywną podstawą ostatecznego orzeczenia wydanego w sprawie, w związku z którą wniesiono skargę. Poniżej Trybunał ustosunkuje się do przedmiotu zaskarżenia, odnosząc się do poszczególnych jednostek redakcyjnych przepisów zakwestionowanych przez skarżącego w całości.

3.1. Zaskarżony art. 41 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 30, ze zm.; dalej: k.p.k.), jak stwierdza Trybunał, nie był podstawą prawną wydania postanowienia Sądu Okręgowego, z którym skarżący łączy naruszenie swoich konstytucyjnych praw. W przepisie tym ustanowiono termin prekluzyjny, po przekroczeniu którego sąd pozostawia wniosek bez rozpoznania. Jak wynika zarówno z przedstawionego w skardze stanu faktycznego, jak i z dołączonego do niej orzeczenia, podstawą nieuwzględnienia przez sąd wniosku skarżącego i odmówienia wyłączenia sędziego od rozpoznania jego sprawy nie było przekroczenie terminu do złożenia wniosku. Sąd nie uwzględnił wniosku skarżącego, ponieważ stwierdził, że w sprawie nie wystąpiły przesłanki określone w art. 40 § 1 pkt 1-9 oraz art. 41 § 1 k.p.k.

3.2. Normujący postępowanie w przedmiocie wyłączenia sędziego art. 42 § 1-3 k.p.k. również nie stanowił podstawy prawnej orzeczenia powołanego przez skarżącego jako ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji. Zgodnie bowiem z art. 42 § 1 wyłączenie następuje na żądanie sędziego, z urzędu, albo na wniosek strony. § 2 tego przepisu brzmi: „[j]eżeli sędzia uznaje, że zachodzi przyczyna wyłączająca go z mocy art. 40, wyłącza się, składając oświadczenie na piśmie do akt, a na jego miejsce wstępuje inny sędzia”. Sędzia, co do którego zgłoszono wniosek o wyłączenie na podstawie art. 41, może złożyć do akt stosowne oświadczenie na piśmie. Wniosek rozpoznaje się niezwłocznie. Natomiast § 3 stanowi, że z chwilą wyłączenia sędziego, czynności procesowe dokonane z jego udziałem po złożeniu wniosku stają się bezskuteczne. Trybunał stwierdza, że powołane wyżej paragrafy 1-3 tego przepisu nie znalazły zastosowania w sprawie skarżącego, w zakwestionowanym w skardze zakresie.

W tej sytuacji – zgodnie z art. 61 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK – należało odmówić nadania rozpatrywanej skardze dalszego biegu w zakresie badania konstytucyjności art. 41 § 2 i art. 42 § 1-3 k.p.k.

4. Jak stanowi zakwestionowany art. 42 § 4 k.p.k., „[p]oza wypadkiem określonym w § 2 o wyłączeniu orzeka sąd, przed którym toczy się postępowanie; w składzie orzekającym w kwestii wyłączenia nie może brać udziału sędzia, którego dotyczy wyłączenie. W razie niemożności utworzenia takiego składu sądu, w kwestii wyłączenia orzeka sąd wyższego rzędu”.

Trybunał stwierdza, że powyższa norma została zastosowana przy wydaniu postanowienia Sądu Okręgowego, jednakże jej treść nie pozostaje w związku z istotą postawionego w skardze zarzutu niekonstytucyjności powołanego wyżej przepisu (brak możliwości zaskarżenia postanowienia sądu w przedmiocie wyłączenia sędziego), co czyni ten zarzut oczywiście bezzasadnym.

Wskazana okoliczność jest – zgodnie z art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p.TK – podstawą odmowy nadania rozpatrywanej skardze dalszego biegu w zakresie badania konstytucyjności art. 42 § 4 k.p.k.

5. Trybunał stwierdza, że złożonej skardze należy odmówić nadania dalszego biegu także w pozostałym zakresie, tj. co do zarzutu niekonstytucyjności art. 40 i art. 41 § 1 k.p.k.

Sformułowany przez skarżącego zarzut dotyczy braku możliwości poddania kontroli instancyjnej (braku możliwości złożenia zażalenia) postanowienia w sprawie wyłączenia sędziego. Należy zwrócić uwagę na fakt, że wprowadzie na postanowienie sądu w sprawie wyłączenia sędziego zażalenie nie przysługuje, to jednak zarzut obraży art. 40 i art. 41 § 1 k.p.k. może być skutecznie postawiony w apelacji. Takie uprawnienie przewiduje art. 447 § 4 k.p.k. Zgodnie z tym przepisem „[w] apelacji można podnosić zarzuty, które nie stanowiły lub nie mogły stanowić przedmiotu zażalenia”. Dopuszczalne jest więc formułowanie ich bez względu na to, czy dotyczą uprzednich orzeczeń i zarządzeń wpadkowych, które mogły być zaskarżone, czy tych, których zaskarżenia się nie przewiduje (wyrok SN z 12 czerwca 2007 r., sygn. akt IV KK 62/07, LEX nr 296720 oraz postanowienie SN z 6 lutego 2015 r., sygn. akt V KK 384/14, LEX nr 1653780). Próbę podważenia postanowienia odmawiającego wyłączenia sędziego można podjąć także w kasacji. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z 22 października 2002 r.: „[z]arzut obraży art. 41 § 1 k.p.k. może być skutecznie złożony w postępowaniu kasacyjnym, jeżeli strona złożyła wniosek o wyłączenie sędziego sądu odwoławczego w tym trybie i nie został on uwzględniony, albo strona dowiedziała się o przyczynie tego wyłączenia po wydaniu wyroku w sądzie drugiej instancji, bądź też sędzia, któremu znane były powody wyłączenia nie złożył stosownego żądania o wyłączenie (art. 42 § 1 k.p.k.), a strona nie skorzystała z prawa złożenia wniosku. Co oczywiste, zarzut ten jest skuteczny tylko wówczas, gdy uchybienie to, mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia” (sygn. akt II KK 202/02, LEX nr 56092). Stwierdzenie przez sąd naruszenia przepisów dotyczących wyłączenia sędziego jest podstawą do uchylenia zakwestionowanego orzeczenia na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k.

Mając na uwadze powyższe Trybunał stwierdza, że choć przepisy ustawy – Kodeks postępowania karnego nie przewidują możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie oddalające wniosek o wyłączenie sędziego, to jednak umożliwiają kwestionowanie rozstrzygnięć, które są niekorzystne dla skarżącego. W tym stanie rzeczy sformułowane w skardze zarzuty, odnoszące się tylko do kwestii niemożności wniesienia zażalenia na postanowienie w sprawie wyłączenia sędziego, nie uprawdopodobniają tezy o niezgodności przedmiotu skargi z postanowieniami Konstytucji, które prawa te statuują.

Okoliczność ta jest – zgodnie z art. 61 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK – podstawą odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu co do zarzutu niekonstytucyjności art. 40 i art. 41 § 1 k.p.k.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.